

Kielipolitiikka ja suomalainen tiede¹

Auli Hakulinen

Kansalliskielten käyttöalan kaventuminen englannin käytön laajentumisen ei ole suomalainen ilmiö. Lähes kaikki Euroopan kieliyhteisöt ovat 2000-luvulla arvioineet omaa tilaansa ja miettineet sen asemaa ja tulevaisuutta. Kaikkialla pohditaan, missä rajoissa ja millaisin toimenpitein kansalliskielten käyttöä on tarpeen asettua tukemaan. Kansalliskieliä arvostetaan ja niiden elinvoimaisuus pyritään turvaamaan. Tämä on myös EU:n edustaman näkemyksen mukaista.

Kaikilla pienillä naapurivaltioillamme on hallituksen teettämä kielistrategia, josta pohditaan perusteellisesti myös ulkoista uhkaa, englannin kielen aseman suhdetta kansallisiin kieliin. Suomessa kielipoliittinen keskustelu on sisäpoliittista: ongelmana ovat kansalliskielten, suomen ja ruotsin suhteet, osittain myös vähemmistökielten asema sekä maahanmuuttajien kieliolot. Sen sijaan kansalliskielten asemasta suhteessa kansainvälistymisen mukanaan tuomaan englannin kielen yleistymiseen ei tunnuta olevan huolissaan sen enempää politiikan, koulu-, yritys- kuin tiedemaailmassakaan. Suomella ei ole hallituksen teettämää kokonaisvaltaista kielistrategiaa eikä valtakunnan tasolla kansalliskielten tulevaisuutta koskevia kielipoliittisia suunnitelmia. Vuonna 2003 uu-

distetun Kielilain 35. §:ssä todetaan muun muassa seuraavaa: "Viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä. Jos olosuhteet sitä edellyttävät, julkisen vallan on ryhdyttävä erityistoimenpiteisiin kansalliskieliin liittyvien sivistyksellisten tai yhteiskunnallisten tarpeiden turvaamiseksi". Tämä pykälä tulkittaneen suomen ja ruotsin välistä tilannetta koskevaksi. Yhtä hyvin sen voisi tulkita niin, että julkisen vallan olisi "ryhdyttävä erityistoimenpiteisiin" kansallisten kielten aseman turvaamiseksi ulkoista uhkaa vastaan kulttuurin eri aloilla.

Laatimastamme kielipoliittisesta ohjelmasta käy ilmi, ettei kielilain suoja ole ollut automaattinen eikä riittävä tae kielen säilymiselle monipuolisesti käyttökelpoisena. Raportissamme tarkastellaan suomen kielen tilannetta ja käyttöä suhteessa Englantiin ja englanninkielistymiseen monilla elämäntilanteilla: vapaa-aikana, korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa, kieliteknologiassa sekä yrityksissä. Taustaksi on esitelty muiden Pohjoismaiden harjoittamaa valtakunnallisen tason kielipolitiikkaa ja muistutettu vuoden 2005 pohjoismaisesta kielipoliittisesta julistuksesta, johon Suomikin on sitoutunut allekirjoittamalla sen.

Tulevaa valtakunnallista kielistrategista työtä helpottamaan raportissa on esitetty koko joukko eri tasoille ja tahoille osoitettuja ehdotuksia ja suosituksia. Tärkein näistä on se, että hallituksen tulisi teettää valtion kielipoliittinen kokonaisohjelma, johon yhtä hyvin yliopistot, koululaitos kuin kunnatkin voisivat omissa suunnitelmissaan ja kielistrategioissaan nojautua.

Kielipoliittisissa ohjelmissa – myös meidän laatimassamme epävirallisessa – ei ole kyse paluusta 1800-luvun kansalliseen yksikielisyysideologiaan, vaan niiden kantavana ajatuksena on rinnakkaiskielisyys, aivan kuten EU:n suosituksissakin. Kannustetaan siis siihen, että suomen kieltä käytetään eri yhteyksissä tarvittavien muiden kielten rinnalla. Tieteessä tämä painotus on vaikeinta, eikä se onnistu ilman, että asioita pohditaan julkisesti. Nykymenolla olemme veltosti liukumassa yksikieliseen englannin käyttöön, koska sen edut vaikuttavat ilmeisiltä ja välittömiltä – haitalliset seuraukset ovat ehkä hitaammin havaittavia mutta todennäköisesti peruuttamattomia. Kuten eräs raporttimme kommentoija pessimistisesti huomautti: suomen puolustaminen vaatii yhteiskunnallista ja aatteellista sitoutuneisuutta.

Implisiittinen kielipoliittikakin on kielipoliittikkaa

Vuosikymmen sitten kaksi eturivin ruotsalaista lingvistiä heitti keskusteluun käsitteen implisiittinen kielipoliittikka.² Tämä käsite luonnehtii hyvin Suomessa vallitsevaa tilannetta. Sen mukaan kieli on huomaamaton itsestäänselvyys, eikä rakenteellisten uudistusten tai poliittisten ratkaisujen vaikutuksia kielen asemaan oteta huomioon.³ Seuraavassa on pari tutkimukseen liittyvää esimerkkiä implisiittisestä kielipoliitikasta tai kielitietoisuuden puutteesta.

Hallituksen tueksi luodun asiantuntija-elimen, nykynimeltään Tutkimus- ja innovaationeuvoston verkkosivuille kerätyissä lausumissa puhutaan strategisesta huippuosaamisesta ja arvioitavista tutkimusjärjestelmän rakenteista. Tiedepoliittisena tavoitteena on ”järjestelmädynamiikan parantaminen ja uudistumiskyvyn lisääntyminen”. Tahattoman koomista tankerosuomea, sanoisin. Yksikantaan, asiaan pysähtymättä ja seurauksia erittelemättä siinä todetaan myös näin: ”Tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän kansainvälistyminen on väistämätöntä”, jotenka ”tutkimuksen kansainvälistä menestymistä tuetaan rahoittamalla korkeatasoista tutkimusta ja tukemalla tutkimusta, jonka odotetaan lisäpanostuksella yltävän kansainvälisiin läpimurtoihin”.

Kansainvälistyminen on ilman muuta väistämätöntä ja sehän on pitkälle toteutunutkin, siinä voi olla Tutkimus- ja innovaationeuvoston kanssa yhtä mieltä. En nostonut verkkotekstiä esiin vain pilkkatakseni sitä. Vaikka olen suomen kielen tutkija, en ole kansainvälistymisen vastustaja.⁴ Otin innovaationeuvoston kannanoton esille sen edustaman yksipuolisen näkemyksen takia.

Ero Ruotsin ja Norjan tiede- ja kielipoliitiikan edustamaan ajatteluun on silmiinpistävä. Esimerkiksi heinäkuun 1. päivänä 2009 hyväksytty Ruotsin kielilaki puolustaa ruotsia erityisesti korkeimman opetuksen ja tutkimuksen, varsinkin luonnontieteiden, lääketieteen ja teknisten tieteiden kielenä!

Toinen esimerkki kuvastaa ehkä paremmin kielitietoisuuden puuttumista suomalaisesta kulttuuri-ilmastosta. Helsingin yliopiston uuden hallituksen jäsenen Jorma Ollilan brändivaltuuskunnan mitäsuomionsivustot puhuvat innovoivasti suomalaisista kasviksista, taidekasvatuksesta, Suomelle tyypillisestä väkivallasta, kilpa-autoilusta, mökkeilystä, kännyköistä, rokkifestareista, karjan suomalaisista alkuperäisro-

duista; mainitaan jopa suomalaiset lukijakansana. Kukaan sivuille ideoitaan tarjonnut ei näe tiedettä ja tutkimusta sen enempää kuin kansalliskielen vahvaa asemaakaan tärkeänä suomalaisen kulttuurin rakennusaineiksena ja suomalaisen identiteetin keskeisenä tuntomerkinä.

Tieteellisille instituutioille kielistrategia

Useimmilla Suomen johtavilla tieteellisillä instituutioilla ei ole julkilausuttua kielipoliittikkaa, jossa otettaisiin kantaa tutkimuksen kieleen. Julkilausumaton sen sijaan on, ja siinä painottuu englannin kielen käyttö. Strategioissa käsiteltäviä kysymyksiä on monia: Millainen on englannin ja suomen suhde yliopistojen ja korkeakoulujen, Suomen Akatemian, tieteellisten tutkimuslaitosten ja tieteellisten seurojen toiminnassa? Millä keinoin voitaisiin varmistaa, että englannin rinnalla myös suomenkielinen tieteellinen kieli elää ja kehittyy? Voidaanko englannin käyttöä perustella kaikissa niissä yhteyksissä, joihin se on levinnyt? Kysymyksiä on paljon, ja niihin pitäisi myös vastata. Suomen kieli voi säilyä myös tieteen kielenä, jos niin päätetään ja jos päätöstä tuetaan käytännön toimin.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että kansainvälistymisen varjossa jää helposti pohtimatta kansalliskielten asema tieteen ja tutkimuksen kielenä. Mielestäni esimerkiksi Tieteellisten seurain valtuuskunnan kielistrategiaan tulisi sisältyä myös ratkaisu siihen, miten varmistetaan Suomessa julkaitun, kansainväliseksi tarkoitetun tutkimuksen kansainvälinen läpimurto tai edes levittäminen. Ovatko vakiintuneet vaihtosuhteet riittävä ratkaisu, ja seurataanko vaihtosuhteista saatavaa "vaikutustekijää"? Tehdäänkö meillä riittävästi suomalaisten julkaisujen kansainvälistä "menestystä" analyysoivaa tieteentutkimusta?

Raportissamme esitetyt pistokokeet tieteellisten opinnäytteiden kielestä osoittavat, että väitöskirjat ja jopa alemmat opinnäytteet, siis pro gradu -tutkielmat ja diplomityöt laaditaan yhä useammin englanniksi sellaisillakin aloilla, jotka ovat syntyneet tuottamaan tietoa kansallisvaltion ja ympäröivän yhteiskunnan hyväksi. Tällaisten tutkielmien merkitys kansainvälisillä markkinoilla voidaan kyseenalaistaa. Totta kai tieteenalojen välillä on tässä suhteessa eroja. Silti ei ole kohtuutonta vaatia, että tutkijaksi opettelevat tuottaisivat ymmärrettävää tekstiä myös äidinkielellään. Vaarallisia ovat sellaiset ylimieliset heitot, kuten Kari Enqvistin⁵, jonka mukaan "[m]eidän päätehtävämme on tehdä tiedettä, ei vaalia suomen kieltä", tai TSV:n juhlah kokouksessa kuulemani yleisöpuheenvuoro, jossa kieli nähtiin "humanistien ongelmana".

Tiede & edistys -lehden päätoimittaja Mika Ojakangas on sitä vastoin hiljattain esittänyt tärkeän puheenvuoron⁶ suomenkielisten tiedelehtien uhanalaisuudesta. Parin lähivuoden aikana ollaan Helsingin yliopistosta alkaen luomassa avointa sähköistä julkaisuarkistoa, jonne tutkijoita veloitetaan luovuttamaan kaikki tieteelliset julkaisunsa. Jos tällaisen ratkaisun seurauksia ei pohdita ajoissa, avoimen arkiston luominen ajaa Suomen 60 tiedelehdet rahoitusongelmiin ja pahimmassa tapauksessa lopettaa painetun suomenkielisen tiedejulkaisemisen. Toiselta suunnalta suomenkielisiä tiedelehtiä puristaa ahtaalle se, ettei pienen kielialueen korkeatasotakaan julkaisua voida lukea kuuluvaksi ns. A-kategoriaan,⁷ jollaiseen esimerkiksi moni amerikkalainen nurkkakuntainenkin lehti pääsee ihan vain englanninkielisyytensä.

Esimerkkejä yliopistojen kielipoliittisesta huolettomuudesta on monia. Eräissä yliopistoissa englannin kielellä opettami-

nen otetaan huomioon suomenkielisen opettajan palkkauksen yhtenä kriteerinä. Niin sanottua kotikansainvälistymistä edustavat sellaiset vieraskieliset maisteriohjelmät, joissa valtaosa opiskelijoista on suomenkielisiä. Jos vieraskieliset, käytännössä englanninkieliset opintojaksot alkavat korvata suomenkielisiä vedottaessa määrärahojen niukkuuteen, ollaan jo lähellä kielilain rikkomista. Senhän mukaan jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus saada palvelut, siis myös opiskella, omalla äidinkielellään.

Toisin kuin joissakin muissa Euroopan maissa Suomessa ei pysyvään akateemiseen virkaan nimitettävältä ulkomaiselta tutkijalta edellytetä vaatimusta suomen tai ruotsin kielen oppimisesta. Olen nähnyt yhtenä selityksenä käytettävän jopa myyttiä suomen kielen vaikeudesta. Jos yliopisto ei edellytä toimenhaltijalta suomen kielen taitoa tai opiskelua, opiskelijat voivat saada koko ylemmän opetuksensa vain englannin kielellä. Toinen seuraus tunnetusti on, että hallintotehtävät ja muut Suomen kansalliskielten taitoa edellyttävät velvollisuudet kasautuvat sellaisille kollegoille, jotka näitä kieliä osaavat.

Raporttimme kanta on provokatiivinen mutta perusteltu: Kun vakinainen toimi julistetaan kansainvälisesti haettavaksi, siihen pysyvästi valittavan olisi sitouduttava kohtuullisessa ajassa hankkimaan riittävä kansalliskielen taito. Määräaikaisten tutkimustehtävien julistaminen kansainvälisesti haettavaksi ei ole kielen eikä tutkimuksen yhteiskunnallisen relevanssin kannalta yhtä ongelmallista: se edistää tutkijoiden liikkuvuutta mutta ei vielä vaaranna alan suomen kielen käyttämistä.

Näkemyksemme mukaan korkeakoulujen kielistrategiassa tulisi olla kannanotto siihen, miten säädellään englannin kielen vaivihkaista lisääntymistä opetuksen ja

opinnäytteiden kielenä. Eräissä korkeakouluissa onkin viime vuosina havahduttu kielistrategioiden laatimiseen, ja sopii odottaa, että niissä otetaan vakavasti huomioon kansainvälisyyden vastavoima: demokratian ja tieteellisen tiedon saatavuuden vaatimus. Kansalaisten, myös muiden tieteiden harjoittajien, on voitava lukea äidinkielellään siitä, miten neurotieteissä tai kosmologiassa mullistetaan ihmis- tai maailmankuvaamme. Perusopetusta ja perustutkiminto on oikeus saada omalla äidinkielellä jopa huipuyliopistossa, onhan sitä tuettu suomalaisella rahalla.

Tieteelliset seurat ja suomen kieli

Kotimaassa tapahtuva tieteellinen julkaiseminen on suurelta osin tieteellisten seurojen ja sektoritutkimuslaitosten harteilla. Tieteelliset seurat perustettiin 1800-luvulla nimenomaan suomenkielisen tieteellisen terminologian ja tieteellisen ajattelun kehittämiseksi. Useat sektoritutkimuslaitokset taas palvelevat suoraan suomalaisen yhteiskunnan tarpeita, ja ne julkaisevat – toistaiseksi – sekä yleistajuisempaa tekstiä että perustutkimusta myös suomeksi. Jos nykymeno jatkuu, on mahdollista, että meilläkin olevat tutkimuslaitosten fuusiot ja toisaalta seurojen tulevat julkaisuhankkeet joutuvat väärin ymmärretyin kansainvälistämisen johdosta muuttamaan hyväksi katsomiaanakin käytänteitä.

Monet tieteelliset seurat jatkavat ansiokkaasti suomenkielisen tieteellisen terminologian kehittämistä. Kyselymme perusteella ne myös mieluusti hyötyisivät yhteistyöstä kielen asiantuntijoiden kanssa. Koavaa terminologista tietoa ei kuitenkaan missään liene. Siksi olemmekin esittäneet seuraavan suosituksen:⁸ ”Eri tahoilla (Sanastokeskus TSK, tieteelliset seurat, yliopistojen opintosuunnat, tutkimuslaitok-

set) tehtävän termityön systemaattinen kar-
toitus on käynnistettävä. Tavoitteena on
luoda termityölle selkeät rakenteet ja rat-
kaista valtion osuus toiminnan rahoittami-
sessa vähintään niin, että Sanastokeskus
TSK ry saatetaan vakinaisen valtionavun
piiriin”.

Arvioinnista

Tutkimusta arvioivien tahojen, Suomen
Akatemian sekä Tieteellisten seurain val-
tuuskunnan olisi tehtävä tietoisia ideologi-
sia päätöksiä siitä, mikä asema ja arvo –
ihan rahallinenkin – on suomeksi julkais-
tulla alkuperäistutkimuksella. Impaktipis-
teiden, h-indeksien ynnä muiden kvantita-
tiivisten arviointivälineiden anglosaksisen
ylivallan seurauksista kansallisella tasolla
ei ole Suomessa keskusteltu riittävästi. Tä-
mäkään ongelma ei ole toki pelkästään
suomalainen. Kuten tunnettua, indekseihin
hyväksytyjen tieteellisten aikakauskirjo-
jen joukossa on peräti 95 % englanninkieli-
siä. Lisäksi angloamerikkalaiset tutkijat
viittaavat 99-prosenttisesti englanninkieli-
siin lähteisiin, kun saksankielisillä kirjoit-
tajilla on lähteissään omankielisiä 75 %,
ranskankielisillä 66 %.⁹ Ratkaisuja pohdi-
taan eri maissa sekä luonnontieteiden että
ihmistieteiden puolella. Ihmistieteissä iso
ongelma on kansallisten kielten automaat-
tinen vähempiarvoisuus julkaisun laatuun
katsomatta, mihin olen jo edellä viitannut.
Esimerkiksi Norjassa on saatettu voimaan
järjestelmä, joka sallii laitosten ja tutki-
musyksiköiden ottaa huomioon myös alu-
eelliset ja kansalliset artikkelit ja monogra-
fiat, niin että monografian voi rahoittaja
arvioida yhdenveroiseksi kansainvälisessä
”huippujulkaisussa” ilmestyneen artikkelin
kanssa. Tärkeintä olisi meilläkin lähteä sii-
tä, että samat kriteerit eivät käy eri aloilla,
on sitten kyse tutkijoiden, julkaisujen tai

tutkimushankkeiden arvioimisesta ja ra-
hoittamisesta.

Kieliteknologia ja suomen kieli

Lopuksi mainitsen yhden tieteidenvälisen
tutkimus- ja sovellusalueen, joka on tärkeä
jokaisen arkielämässä mutta jonka ratkaise-
misessa Suomi on jäljessä suurista kielistä
mutta myös naapurimaista, nimittäin kieliteknologian. Kieliteknologialla tarkoitetaan
niitä keinoja, joilla tietokone saadaan käsit-
telemään ihmiskieltä, ymmärtämään sitä ja
jopa tuottamaan sitä. Kieliteknologiset so-
vellusten kehittämiseksi tarvitaan tutki-
musta sekä laajoja, monipuolisesti analy-
soituja kieliaineistoja. Kysymmekin tässä
raportissa, miten Suomi ja suomen kieli
ovat mukana kieliteknologian nopeasti
edistyvässä kansainvälisessä kehityksessä?
Ymmärtävätkö tulevaisuuden tietokoneet
myös suomea vai keskustelemmeko niiden
kanssa englanniksi?

Uudet tietotekniikan sovellukset toimi-
vat ensiksi ja ensisijaisesti englannin kie-
lellä, mutta eivät kunnolla tai ehkä lainkaan
suomeksi. Tämä on huomattava uhka suo-
men kielelle. Jos arkiympäristössämme
käytetty keskeinen väline toimii vieraalla
maailmankielellä mutta ei luontevasti ja
virheettömästi kotoisella kielellä, äidinkie-
li menettää sekä käyttökelpoisuuttaan että
arvoaltaansa.

Kieliteknologian kehittäminen on välttä-
mätöntä, jotta kieli säilyisi käyttökelpoise-
na kaikissa niissä tehtävissä, joita nykyai-
kainen yhteiskunta sille asettaa, esimerkik-
si erilaisissa tiedonhauissa. Suurille kie-
liyhteisöille kuten venäjä, englanti, ranska,
tämä ei ole ongelma, sillä kieliteknologian
kehittäminen on näissä yhteisöissä kannat-
tavaa liiketoimintaa, johon osallistuu mo-
nia yrityksiä. Suurista kielistä on myös saa-
tavilla laajoja kieliaineistoja: tekstikorpuk-

sia, puheaineistoja, tietokonemuotoisia sanakirjoja, synonyymisanastoja ja tesauroksia jne. (sekä ennen kaikkea valmiiksi lause- ja muoto-opillisesti analysoituja ja tarkistettuja aineistoja). Suomessa, kuten muillakin pienillä kielialueilla, tällaisten tukeminen ei ratkea yksityisellä rahoituksella vaan kuuluu valtion velvollisuuksiin.

Valtiovallan vastuu

Kaiken kaikkiaan tulevassa kielipoliittisessa ohjelmassa on kysymys suomalaisen demokratian säilymisestä niin, etteivät tieteellinen ja taloudellinen eliitti erkaannu muun väestön elämänpiiristä. Meidän talkootyönä syntyneen alustavan ohjelmam-

me ensisijainen tavoite on saada päättäjät ymmärtämään, että kielipoliitiikka on Suomessakin kaikessa politiikassa mukana. Suomen valtion tulee siis pikaisesti perustaa työryhmä laatimaan Suomen kielipoliittista ohjelmaa. Siinä, virallisessa ohjelmassa paitsi kartoitettaisiin maassa puhuttavien kielten tilanne ja kieliryhmien oikeudet, otettaisiin kantaa myös tässä esittelemiini ja muihin meidän raportissamme mainittuihin liukumiin, itsestään selvyyksiin ja avoimiin kysymyksiin.

– Suomalainen Tiedeakatemia tunnusti korostaa tieteellisen tiedon saavutettavuutta, mutta onko Tiedeakatemialla riittävästi valtaa huolehtia siitä, että tieto on kansalaisten saavutettavissa?

Viitteet

- ¹ Tämä puheenvuoroni perustuu vuoden 2009 toukokuussa julkistettuun kielipoliittiseen ohjelmaan *Suomen kielen tulevaisuus*, joka on syntynyt runsaiden kahden vuoden keskustelujen ja kartoitustyön tuloksena Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Helsingin yliopiston suomen kielen tutkijoiden talkootyönä. Ohjelma on luettavissa tutkimuskeskuksen verkkosivuilla www.kotus.fi.
- ² Teleman, Ulf – Westman, Margareta 1997: Behöver vi en nationell språkpolitik? *Språkvård* 2: 5–16.
- ³ Esimerkki kielen merkitystä aliarvioivasta implisiittisestä kielipoliitikasta saatiin, kun 26.11.2009 vahvistettiin aluehallintouudistus, joka hävitti läänit ja sijoitti Pohjois-Suomen Lapin aluehallintovirastoalueen eteläpuolelle.
- ⁴ Edustamani tutkimussuuntaus on noteerattu vasta ilmestyneessä Suomen Akatemian tieteen tilaa koskevassa raportissa kielitieteen "erityiseksi vahvuusalueeksi"; suomalainen keskusteluanalyysi on viime vuosina yltänyt kansainväliseen läpimurtoonkin.
- ⁵ Yliopisto, Helsingin yliopiston tiedelehti 11, 2009.

- ⁶ "Katoaako suomenkielinen tiede?" HS mielipide 23.11.2009.
- ⁷ Guidelines: European Reference Index for the Humanities. Tarkempia tietoja ERIH-toiminnan edistymisestä www.esf.org/erih. Suomalainen kovatasoinen lehti voi enintään päätyä C-kategoriaan. Siihen sijoittuvat julkaisut, joilla on "tärkeä paikallinen tai alueellinen merkitys Euroopassa ja joita ajoittain siteerataan julkaisuun ulkopuolella, joskin niiden pääasiallinen kohderyhmä on kotimainen akateeminen yhteisö". – Pääasiallisiksi kansainvälisiksi kieliksi on tässä katsottu englanti, ranska, saksa, espanja ja venäjä. Lisäksi on todettu, että muillakin kielillä ilmestyvää julkaisua voi pitää "kansainvälisenä", kun niitä käytetään "foorumikielenä" tietyissä tutkijayhteisöissä.
- ⁸ Se muistuttaa v. 2008 valmistuneen Tanskan Kielikomitean suositusta kansallisen terminpankin perustamiseksi.
- ⁹ Hamel, R. H. 2007: The dominance of English in the international scientific periodical literature and the future of language use in science. *AILA Review* Vol 20: Linguistic inequality in scientific communication today, 53–71.